Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (осми състав)

25 ноември 2020 година*

„Преюдициално запитване — Социална политика — Директива 2008/94/ЕО — Членове 2 и 3 — Закрила на работниците в случай на неплатежоспособност на техния работодател — Понятия „дължими вземания“ на работниците и служителите и „неплатежоспособност на работодател“ — Трудова злополука — Смърт на работник или служител — Обезщетение за неимуществените вреди — Събиране на вземането от работодателя — Невъзможност — Гарантираща институция“

По дело C-799/19

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Okresný súd Košice I (Районен съд Кошице I, Словакия) с акт от 5 август 2019 г., постъпил в Съда на 30 октомври 2019 г., в рамките на производство по дело

NI,

OJ,

PK,

срещу

Sociálna poisťovňa,

СЪДЪТ (осми състав),

състоящ се от: A. Prechal (докладчик), председател на трети състав, изпълняваща функцията на председател на осми състав, F. Biltgen и L. S. Rossi, съдии,

генерален адвокат: J. Richard de la Tour,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

– за NI, OJ и PK, от P. Kerecman, advokát,

– за словашкото правителство, от B. Ricziová, в качеството на представител,

– за чешкото правителство, от M. Smolek, J. Pavliš и J. Vláčil, в качеството на представители,

* Език на производството: словашки.

– за Ирландия, от M. Browne, G. Hodge и T. Joyce, в качеството на представители, подпомагани от K. Binchy, BL,

– за Европейската комисия, от A. Tokár и B.-R. Killmann, в качеството на представители,

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на членове 2 и 3 от Директива 2008/94/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2008 година относно закрилата на работниците и служителите в случай на неплатежоспособност на техния работодател (ОВ L 283, 2008 г., стр. 36).

2 Запитването е отправено в рамките на спор, който NI, OJ и PK — съпругата и двете деца на служителя RL, водят със Sociálna poisťovňa (Социалноосигурителен институт, Словакия) по повод на отказа на института да им изплати обезщетение за неимуществените вреди, претърпени поради смъртта на този служител вследствие на трудова злополука, настъпила на 16 октомври 2003 г.

Правна уредба

Правото на Съюза

3 Съгласно съображение 3 от Директива 2008/94:

„Необходими са разпоредби за закрила на работниците и служителите в случай на неплатежоспособност на работодателя и за да им се осигури минимално ниво на защита, в частност за да се гарантира изплащането на дължимите им вземания, като се отчита необходимостта от балансирано икономическо и социално развитие в Общността. За тази цел държавите членки следва да създадат орган, който да осигури изплащането на неплатените вземания на засегнатите работници и служители“.

4 Съображение 4 от посочената директива гласи:

„С оглед гарантиране на справедлива защита на засегнатите работници и служители определението за състоянието на неплатежоспособност следва да бъде дефинирано в светлината на тенденциите в законодателствата на държавите членки, като в обхвата си то следва да включи и процедурите при неплатежоспособност, различни от ликвидацията […]“.

5 Член 1, параграф 1 от посочената директива предвижда:

„Настоящата директива се прилага спрямо вземанията на работници и служители, произтичащи от трудови договори или от трудови правоотношения и съществуващи по отношение на работодатели, които са в състояние на неплатежоспособност по смисъла на член 2, параграф 1“.

6 Член 2 от същата директива гласи:

„1. За целите на настоящата директива работодателят се счита в състояние на неплатежоспособност, когато е поискано започване на колективна процедура, основана на неплатежоспособността на работодателя, както е предвидено в съответните законови, подзаконови и административни разпоредби на държавата членка, която включва частично или цялостно отнемане на активите на работодателя, определяне на ликвидатор или лице, изпълняващо подобна задача, и органът, компетентен по силата на споменатите по-горе разпоредби:

а) е решил да открие производството; или

б) е установил, че предприятието или дейността на работодателя е окончателно прекратено(а) и наличното му имущество е недостатъчно, за да се обоснове откриването на процедурата.

2. Настоящата директива не накърнява националното законодателство по отношение на поняти[ето] […] „възнаграждение“ […].

[…]

4. Настоящата директива не засяга правото на държавите членки да разширяват закрилата на работниците и служителите по отношение на други състояния на неплатежоспособност, например състояние на постоянно фактическо спиране на плащанията, установено от процедури, различни от посочените в параграф 1, които са предвидени в националното законодателство.

[…]“.

7 Член 3 от Директива 2008/94, който е част от глава II, „Разпоредби относно гарантиращите институции“, предвижда:

„Държавите членки предприемат необходимите мерки, за да осигурят, че гарантиращият орган гарантира, при спазване на член 4, изплащането на дължимите вземания, произтичащи от трудови договори или трудови правоотношения, включително тогава, когато се предвижда от националното законодателство, от обезщетения при прекратяване на трудовото правоотношение.

Вземанията, които се погасяват от гарантиращия орган, представляват плащания по дължими вземания, отнасящи се към период преди и/или когато е приложимо, след определена от държавите членки дата“.

8 Член 11, първа алинея от Директивата, който е част от глава V, „Общи и заключителни разпоредби“, гласи:

„Настоящата директива не засяга правото на избор на държавите членки да прилагат или да въвеждат законови, подзаконови или административни разпоредби, които са по-благоприятни за работниците или служителите“.

Словашкото право

Закон за Социалноосигурителния институт

9 Член 44a от Zákon č. 274/1994 Z. z., o Sociálnej poisťovni (Закон № 274/1994 за Социалноосигурителния институт), в редакцията му в сила до 31 декември 2003 г. (наричан по-нататък „Закон № 274/1994“), предвижда следното за задължителното осигуряване на работодателя във връзка с отговорността му за вреди:

„1. Работодателят се осигурява във връзка с отговорността си за вреди, считано от деня на наемане на работа на първия работник или служител до прекратяването на трудовото правоотношение на последния му работник или служител.

2. При настъпването на осигурително събитие работодателят има право да иска Социалноосигурителният институт да заплати вместо него доказаните вземания за обезщетение за увреждането на здравето, причинено от трудова злополука, настъпила към момент, в който работодателят е бил осигурен […].

3. „Осигурително събитие“ е увреждането на здравето или смъртта, причинено/а от трудова злополука или професионална болест.

4. Ако въпросът за обезщетението е отнесен до компетентния съд, приема се, че осигурителното събитие настъпва в деня на влизането в сила на съдебното решение, съгласно което Социалноосигурителният институт е длъжен да извърши плащането“.

10 Член 44b, параграфи 1 и 2 от този закон гласи:

„1. [Социалноосигурителният институт] изплаща обезщетението по член 44a, параграф 2 на работник или служител, претърпял увреждане на здравето вследствие на трудова злополука или професионална болест, в словашки крони.

2. Ако е обезщетил изцяло или частично работника или служителя по параграф 1 за вредите по член 44a, параграф 2, работодателят има право да иска от [Социалноосигурителния институт] да му възстанови платеното обезщетение в размера, който е трябвало да плати на посочения работник или служител“.

Кодекс на труда

– Разпоредби относно неплатежоспособността на работодателя

11 Член 21 от Zákon č. 311/2001 Z. z., zákonník práce (Закон № 311/2001 — Кодекс на труда), в редакцията му в сила до 31 декември 2003 г. (наричан по-нататък „Кодексът на труда“), гласи:

„1. За целите на изплащането на произтичащите от трудовото правоотношение вземания на работниците и служителите в случай на неплатежоспособност работодателят се смята за неплатежоспособен, когато е подадена молба за откриване на производство по несъстоятелност и:

a) съдът е открил производството или

b) съдът е отхвърлил молбата за откриване на производството поради недостатъчност на имуществото.

2. За начална дата на неплатежоспособността на работодателя се смята датата на съдебното решение за откриване на производството по несъстоятелност или за отхвърляне на молбата за откриване на производството поради недостатъчност на имуществото“.

12 Член 22 от Кодекса на труда предвижда:

„1. В случаите на неплатежоспособност на работодателя по член 21, ако работодателят не е в състояние да изплати произтичащите от трудовото правоотношение вземания на работниците и служителите, гаранционният фонд изплаща тези вземания съгласно съответните особени правила.

2. Гаранционният фонд […] изплаща следните произтичащи от трудовото правоотношение вземания на работниците и служителите:

a) дължимото трудово възнаграждение и дължимото възнаграждение за периодите на дежурство;

b) дължимото възнаграждение за празнични дни и при невъзможност за изпълнение на трудовите задължения;

c) дължимото възнаграждение за времето на платения годишен отпуск за календарната година, през която работодателят е изпаднал в неплатежоспособност, и за предходната календарна година;

d) дължимото обезщетение при прекратяване на трудовото правоотношение на работника или служителя;

e) дължимото обезщетение при прекратяване на трудовото правоотношение без предизвестие (член 69);

f) дължимото обезщетение при незаконно прекратяване на трудовото правоотношение (член 79);

g) пътните разноски, разноските по преместване и другите разноски, направени от работника или служителя при изпълнението на трудовите му задължения;

h) дължимите обезщетения за вреди вследствие на трудова злополука или професионална болест;

i) съдебните разноски, направени за предявяването по съдебен ред на произтичащите от трудовото правоотношение вземания на работника или служителя поради закриването на предприятието на работодателя, включително разходите за процесуално представителство“.

– Разпоредби относно отговорността на работодателя за вреди

13 Съгласно член 195 от Кодекса на труда:

„1. В случай на увреждане на здравето или смърт на работник или служител вследствие на злополука при или по повод на изпълнението на трудовите му задължения (трудова злополука) за причинените с това вреди отговаря работодателят, при когото работникът или служителят е работел към момента на злополуката.

[…]

6. Работодателят отговаря за тези вреди включително когато е изпълнил задълженията си съгласно съответните особени правила и съгласно другите правила за защита на безопасността и здравето по време на работа […]“.

14 Член 204, параграф 1 от Кодекса на труда предвижда следното относно обхвата на обективната отговорност на работодателя в случай на смърт вследствие на трудова злополука:

„В случай на смърт на работник или служител вследствие на трудова злополука или професионална болест работодателят отговаря за:

a) възстановяването на основателно направените разходи за лечение;

b) възстановяването на разумно направените разходи за погребение;

c) възстановяването на разходите за издръжка на наследниците;

d) заплащането на еднократно обезщетение на наследниците;

e) поправянето на имуществените вреди; член 192, параграф 3 също се прилага“.

15 Член 210 от Кодекса на труда предвижда:

„1. Всеки работодател, който е нает на работа поне един работник или служител, се осигурява във връзка с отговорността си за вреди от трудова злополука или професионална болест.

2. Осигуряването на работодателя във връзка с отговорността му за вреди се извършва от Социалноосигурителния институт по съответните особени правила за това“.

Закон за социалното осигуряване

16 Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (Закон № 461/2003 за социалното осигуряване), съответно изменен (наричан по-нататък „Закон № 461/2003“), транспонира изискванията по Директива 80/987/ЕИО на Съвета от 20 октомври 1980 година за сближаване на законодателствата на държавите членки относно закрилата на работниците и служителите в случай на неплатежоспособност на техния работодател (ОВ L 283, 1980 г., стр. 23; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 1, стр. 197), отменена и заменена с Директива 2008/94, чрез системата на задължителното субсидиарно гарантиране на задълженията на работодателя в случай на неплатежоспособност.

17 От 1 януари 2004 г. съгласно член 2, буква d) от този закон субсидиарната гаранция представлява социална осигуровка за случаите на неплатежоспособност на работодателя, като обезщетенията от тази осигуровка са предназначени за покриване на вземанията на работниците и служителите.

18 Член 12 от посочения закон определя момента, от който работодателят се смята за неплатежоспособен за целите на субсидиарната гаранция.

В редакцията си в сила до 31 юли 2006 г., той гласи:

„1. Работодателят е неплатежоспособен, ако:

a) съдът е открил производство по несъстоятелност или

b) съдът е отхвърлил молбата за откриване на производство по несъстоятелност поради недостатъчност на имуществото.

2. Начална дата на неплатежоспособността на работодателя е денят на обявяването на решението за откриване на производство по несъстоятелност или денят на обявяване на решението за отхвърляне на молбата за откриване на производството поради недостатъчност на имуществото“.

В редакцията си в сила от 1 януари 2012 г., тази разпоредба предвижда:

„1. За целите на този закон работодателят е неплатежоспособен, ако е подадена молба за откриване на производство по несъстоятелност.

2. Начална дата на неплатежоспособността на работодателя е денят на подаването на молбата за откриване на производство по несъстоятелност до компетентния съд.

3. Ако производството по несъстоятелност се открива служебно от съда съгласно особени правила, начална дата на неплатежоспособността на работодателя е денят на обявяването на решението на съда за откриване на производството по несъстоятелност“.

Закон за несъстоятелността

19 Съгласно член 3, параграф 2, трето и четвърто изречение от Zákon č. 7/2005 Z. z., o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov (Закон № 7/2005 за несъстоятелността и преструктурирането и за изменение и допълнение на някои закони, наричан по-нататък „Законът за несъстоятелността“) физическите лица са неплатежоспособни, когато не са в състояние да изпълнят най-малко едно свое парично задължение в продължение на 180 дни след настъпването на падежа. Ако се окаже невъзможно да се събере определено парично вземане от длъжника по реда за принудително изпълнение, смята се, че той е неплатежоспособен.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

20 На 16 октомври 2003 г. RL, съпруг на NI и баща на OJ и PK, умира вследствие на трудова злополука, за която отговаря неговият работодател.

21 С искова молба от 21 април 2004 г., подадена пред Okresný súd Košice II (Районен съд Кошице II, Словакия), NI, OJ и PK, ищци в главното производство, предявяват срещу работодателя иск за обезщетение за неимуществените и имуществените вреди, които считат, че са претърпели вследствие на смъртта на RL.

22 Посоченият съд разделя производството на две отделни дела и присъжда на ищците обезщетение за неимуществени и за имуществени вреди съответно през 2012 г. и 2016 г. Първото решение е потвърдено на въззивна инстанция през 2013 г.

23 Присъденото през 2016 г. обезщетение за имуществените вреди е изцяло изплатено от Социалноосигурителния институт от името на съответния работодател въз основа на задължителното му осигуряване във връзка с отговорността му за вреди от трудови злополуки.

24 Социалноосигурителният институт обаче отказва да плати вместо осигурения работодател обезщетението за неимуществените вреди, тъй като според него обезщетението за вреди от трудови злополуки не включва обезщетение за неимуществени вреди.

25 Изпълнителното производство, проведено от съдебен изпълнител спрямо работодателя, за да се събере сумата на въпросното обезщетение, приключва без резултат, тъй като работодателят е неплатежоспособен. Вземането на ищците за това обезщетение не им е изплатено дори частично.

26 Тогава те предявяват иск пред запитващата юрисдикция, Okresný súd Košice I (Районен съд Кошице I, Словакия), срещу Социалноосигурителния институт, като искат той да им изплати посоченото обезщетение.

27 Запитващата юрисдикция се съмнява как следва да тълкува понятието „състояние на неплатежоспособност“ по смисъла на Директива 2008/94 и правилно ли е стеснителното тълкуване на понятието „вреди“, въз основа на което Социалноосигурителният институт отказва да плати.

28 В това отношение, като се основава на разбирането, че задължителното осигуряване на работодателя за вреди от трудова злополука е мярка за закрила на работниците и служителите в случай на неплатежоспособност на работодателя, тази юрисдикция иска да установи дали понятието „дължимо вземане“ на работник или служител по смисъла на член 3 от Директива 2008/94 може да включва дължимото на наследниците обезщетение за неимуществени вреди. Според посочената юрисдикция тази осигуровка дава възможност на правоимащите да получат пряко обезщетение за вредите от трудовата злополука от „гарантираща институция“, тоест в случая — от Социалноосигурителния институт, вместо от осигурения работодател.

29 Според запитващата юрисдикция в случай на неплатежоспособност на работодателя работникът или служителят има право по член 204, параграф 1 от Кодекса на труда във връзка с член 44а, параграф 2 от Закон № 274/1994 да иска от Социалноосигурителния институт да му изплати вместо работодателя обезщетението за „увреждане на здравето“ вследствие на трудова злополука. Според запитващата юрисдикция при смърт на работника или служителя вследствие на трудова злополука тези разпоредби гарантират пряко право на наследниците да получат обезщетение за вредите, претърпени поради злополуката.

30 Затова запитващата юрисдикция иска да установи дали гаранционното задължение на Социалноосигурителния институт да изплати обезщетението за вредите от трудова злополука, е налице — предвид понятието за вреди по член 44а, параграф 2 от Закон № 274/1994 — и за неимуществените вреди, претърпени от наследниците.

31 Освен това, като се има предвид, че в рамките на Директива 2008/94 състоянието на неплатежоспособност на работодателя е предварително условие за защитата на дължимите вземания, произтичащи от трудови договори, запитващата юрисдикция иска да се установи обхватът на това понятие.

32 Според нея член 2 във връзка със съображение 4 от Директива 2008/94 дава аргумент за разширително тълкуване на понятието „неплатежоспособност“ с цел осигуряване на справедлива защита на въпросното вземане. Поради това запитващата юрисдикция иска да установи дали случай като разглеждания в главното производство може да попада в приложното поле на тази директива. В това отношение тя отбелязва, че макар формално да не е откривано производство по несъстоятелност срещу работодателя в главното производство, словашкото право предвижда, че ако вземането не може да бъде събрано по реда за принудително изпълнение, съответното физическо лице се смята за неплатежоспособно.

33 При тези обстоятелства Okresný súd Košice I (Районен съд Кошице I) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Трябва ли член 3 от Директива 2008/94 да се тълкува в смисъл, че понятието „дължими вземания, произтичащи от трудови договори“ обхваща и обезщетението за неимуществените вреди, претърпени в резултат от смъртта на работник или служител вследствие на трудова злополука?

2) Трябва ли член 2 от Директива 2008/94 да се тълкува в смисъл, че за неплатежоспособен се смята и работодателят, срещу когото е била подадена молба за принудително изпълнение във връзка със съдебно признатото вземане за обезщетение за неимуществените вреди, претърпени в резултат от смъртта на работник или служител вследствие на трудова злополука, но в изпълнителното производство е установена несъбираемост на вземането, тъй като работодателят няма имущество?“.

По преюдициалните въпроси

По компетентността ratione temporis

34 Словашкото правителство оспорва наличието на компетентност за Съда ratione temporis, като поддържа, че в настоящия случай не е приложима изтъкнатата от запитващата юрисдикция съдебна практика, в частност решение от 14 юни 2007 г., Telefónica O2 Czech Republic (C-64/06, EU:C:2007:348), съгласно която Съдът има компетентност, въпреки че фактите са настъпили преди присъединяването на тази държава членка към Европейския съюз, понеже те са продължили да пораждат последици в периода след присъединяването и също след присъединяването е постановено конститутивно съдебно решение.

35 Всъщност, от една страна, според словашкото правителство правото на обезщетение за претърпените от ищците в главното производство неимуществени вреди е възникнало към момента на настъпването на трудовата злополука, а именно на 16 октомври 2003 г., тоест преди присъединяването на Словашката република към Съюза на 1 май 2004 г. От друга страна, постановените през 2012 г. и 2013 г. съдебни решения, с които е присъдено това обезщетение, в случая били установителни, а не конститутивни. Следователно тези решения не създавали ново правоотношение, а само предоставяли правна защита на право, което е съществувало още отпреди присъединяването.

36 Освен това запитващата юрисдикция се основавала на член 44а, параграф 4 от Закон № 274/1994, за да приеме, че осигурителното събитие се смята за настъпило на датата на окончателното решение, тоест през 2013 г., но тази разпоредба била част от осигурителноправната уредба на отговорността за вреди от трудова злополука, а нито правото на обезщетение за неимуществените вреди, нито вземането, предявено в главното производство въз основа на това право на обезщетение, попадали в обхвата на тази уредба. Всъщност тези права се уреждали от Гражданския кодекс. Дори да не е така, при всички положения съгласно приложимото национално законодателство вземането въз основа на осигуровката за трудови злополуки трябвало да се преценява според правната уредба, в сила отпреди присъединяването на Словашката република към Съюза. Понастоящем тази уредба още била в сила.

37 В това отношение се налага изводът, че независимо от какво естество са съдебните решения относно обезщетението за неимуществените вреди и независимо коя от упоменатите по-горе национални правни уредби е приложима, от акта за преюдициално запитване е видно, че спорът в главното производство произтича, от една страна, от отказа на

Социалноосигурителния институт да изплати обезщетението, вече присъдено с посочените съдебни решения, и от друга страна, от констатацията за фактическата неплатежоспособност на работодателя на починалия работник.

38 Тези факти, от които произтича спорът в главното производство, са настъпили след датата на присъединяването на Словашката република към Съюза.

39 При положение че националният съд е отправил до него запитване за тълкуването на приложимото в главното производство законодателство на Съюза, Съдът се произнася, без по принцип да е необходимо да разглежда обстоятелствата, във връзка с които националните юрисдикции са решили да му поставят тези въпроси и смятат да приложат разпоредбата от правото на Съюза, чието тълкуване искат от него (решение от 22 декември 2010 г., Bezpečnostní softwarová asociace, C-393/09, EU:C:2010:816, т. 25).

40 Положението би било различно само в хипотезите, в които разпоредбата от правото на Съюза, чието тълкуване се иска, не е приложима към фактите по главното производство, тъй като същите са настъпили преди присъединяването на нова държава членка към Съюза, или в които е очевидно, че съответната разпоредба не може да бъде приложена (решение от 22 декември 2010 г., Bezpečnostní softwarová asociace, C-393/09, EU:C:2010:816, т. 26 и цитираната съдебна практика).

41 В настоящия случай обаче не е така. Следователно, противно на твърденията на словашкото правителство, Съдът е компетентен да тълкува разпоредбите на Директива 2008/94, посочени от запитващата юрисдикция. Ето защо следва да се отговори на поставените от нея въпроси.

По допустимостта

42 Словашкото правителство повдига възражение за недопустимост на първия въпрос. Тази държава членка изразява съмнения по същество за неточност на изложението на националното право, въз основа на което е отправено запитването, и за неспазване от запитващата юрисдикция на изискванията по член 94 от Процедурния правилник, в частност доколкото тя не посочила изцяло в запитването си вида на спорното вземане, приложимото национално право и установената от нея връзка между тълкуването на правото на Съюза и спора в главното производство.

43 В това отношение, на първо място, е важно да се припомни, че в рамките на въведеното с член 267 ДФЕС сътрудничество между Съда и националните юрисдикции само националният съд, който е сезиран със спора и трябва да поеме отговорността за последващото му съдебно решаване, може да прецени — предвид особеностите на делото — както необходимостта от преюдициално решение, за да може да се произнесе, така и релевантността на въпросите, които поставя на Съда. Следователно, щом като поставените въпроси се отнасят до тълкуването на правото на Съюза, Съдът по принцип е длъжен да се произнесе (решение от 5 март 2019 г., Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, т. 47).

44 От това следва, че дори да е правилно становището на словашкото правителство за неточността на правната уредба, на която се основават преюдициалните въпроси, все пак въпросите, които са свързани с тълкуването на правото на Съюза и са поставени от националния съд в нормативната и фактическа рамка, която той определя съгласно своите правомощия и проверката на чиято точност не е задача на Съда, се ползват с презумпция за релевантност (решение от 3 юли 2019 г., УниКредит Лизинг, C-242/18, EU:C:2019:558, т. 46).

45 Съдът също така нееднократно е постановявал, че в рамките на преюдициално запитване не следва да се произнася по тълкуването на национални разпоредби и да решава дали даденото им от националния съд тълкуване е правилно, тъй като това тълкуване попада в изключителната компетентност на националните съдилища (решение от 3 юли 2019 г., УниКредит Лизинг, C-242/18, EU:C:2019:558, т. 47 и цитираната съдебна практика).

46 На второ място, що се отнася до твърдението за неспазване на член 94 от Процедурния правилник, трябва да се констатира, че в случая преюдициалното запитване отговаря на предвидените в този член критерии. Всъщност това запитване дава необходимите сведения за релевантните факти и за предмета на спора в главното производство, а именно заплащането на обезщетение за неимуществените вреди, претърпени поради смъртта на служител вследствие на трудова злополука. В запитването е изложено и съдържанието на разпоредбите от националното право, които според запитващата юрисдикция са приложими по делото в главното производство, а именно Кодексът на труда, Закон № 274/1994 и Законът за несъстоятелността. Накрая, запитващата юрисдикция посочва, от една страна, причините, поради които има въпроси относно тълкуването на Директива 2008/94, и от друга страна, установената от нея връзка между Директивата и националното законодателство, което счита за приложимо в главното производство.

47 Следователно запитването, в това число първият въпрос, е допустимо.

По същество

48 Тъй като защитата, която Директива 2008/94 е предназначена да осигури, предполага да е установена неплатежоспособност на работодателя по смисъла на член 2, параграф 1 от тази директива (вж. в този смисъл решение от 18 април 2013 г., Мустафа, C-247/12, EU:C:2013:256, т. 30), следва на първо място да се разгледа вторият въпрос.

По втория въпрос

49 С втория си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 2, параграф 1 от Директива 2008/94 трябва да се тълкува в смисъл, че работодателят може да се счита „в състояние на неплатежоспособност“, когато срещу него е била подадена молба за принудително изпълнение във връзка със съдебно признато вземане за обезщетение, но в изпълнителното производство е установена несъбираемост на вземането поради фактическата неплатежоспособност на този работодател.

50 Както Съдът вече е уточнил в решение от 18 април 2013 г., Мустафа (C-247/12, EU:C:2013:256, т. 31 и 32), съгласно самия текст на член 2, параграф 1 от Директива 2008/94 трябва да са изпълнени две условия, за да се приеме, че даден работодател се намира в състояние на неплатежоспособност. От една страна, необходимо е да е било поискано започване на колективна процедура, основана на неплатежоспособността на работодателя, и от друга страна, необходимо е да е било постановено или решение за откриване на процедурата, или — ако имуществото е недостатъчно, за да се обоснове откриването ѝ — решение, с което се установява, че предприятието окончателно се прекратява.

51 Що се отнася до първото от тези условия, следва да се констатира, че нито подаването на молба за принудително изпълнение на съдебно признато вземане за обезщетение спрямо работодателя, нито самото образуване на такова изпълнително производство отговарят на изискването да е поискано започване на колективна процедура, основана на неплатежоспособността на работодателя.

52 Всъщност изпълнителното производство, чрез което се осигурява принудителното изпълнение на съдебно решение, признаващо дадено право на съответния кредитор, за каквото става дума в главното производство, се различава в редица аспекти от колективната процедура по смисъла на член 2, параграф 1 от Директива 2008/94, в частност що се отнася, от една страна, до целта му, доколкото изпълнителното производство не служи за колективното удовлетворяване на кредиторите (вж. в този смисъл решения от 10 юли 1997 г., Bonifaci и др. и Berto и др., C-94/95 и C-95/95, EU:C:1997:348, т. 34 и от 25 февруари 2016 г., Stroumpoulis и др., C-292/14, EU:C:2016:116, т. 34), и що се отнася, от друга страна, до последиците за длъжника, доколкото изпълнителното производство не включва частично или цялостно отнемане на разпоредителната власт на длъжника върху активите му, нито определяне на ликвидатор или лице, изпълняващо подобна задача.

53 Ето защо, при положение че от текста на член 2, параграф 1 от Директива 2008/94 следва, че двете условия, припомнени в точка 50 от настоящото решение, трябва да са изпълнени кумулативно, то обстоятелството, че е установена несъбираемост на дадено вземане поради фактическата неплатежоспособност на работодателя, без обаче да е откривана колективна процедура, основана на неплатежоспособността на работодателя, не може само по себе си да е достатъчно, за да се приеме, че Директивата е приложима на основание на тази разпоредба.

54 Следва обаче да се отбележи, че член 2, параграф 4, първа алинея от Директива 2008/94 предоставя на държавите членки възможността да приемат законодателни актове по силата на правото на Съюза, за да разширяват предвидената в тази директива закрила на работниците и служителите, така че да се отнася и за други състояния на неплатежоспособност (вж. в този смисъл решение от 10 юли 2014 г., Julián Hernández и др., C-198/13, EU:C:2014:2055, т. 44) — например състоянието на постоянно фактическо спиране на плащанията — които се установяват по предвидени в националното право процедури, различни от посочените в член 2, параграф 1.

55 В този смисъл не е изключено състояние на фактическа неплатежоспособност като констатираното по делото в главното производство и за каквото говори запитващата юрисдикция, като се основава на Закона за несъстоятелността, да може да попада сред случаите, визирани в член 2, параграф 4, първа алинея от Директива 2008/94.

56 Словашкото правителство отбелязва, че в националното право има специална уредба, а именно Закон № 461/2003, и тя съдържа самостоятелно определение за неплатежоспособност за целите на закрилата на работниците и служителите по смисъла на Директива 2008/94. Съгласно този закон, приет именно за да се транспонира Директивата, наличието на условието работодателят да е неплатежоспособен, се доказвало за целите на социалното осигуряване за случаите на неплатежоспособност на работодателя единствено по предвидената в член 12 от този закон специална процедура за установяване на неплатежоспособност.

57 Според словашкото правителство посоченият закон се прилага във всички случаи, в които неплатежоспособността е настъпила след 1 януари 2004 г., и трябва да се счита за lex specialis спрямо Закона за несъстоятелността, изтъкнат от запитващата юрисдикция. Всъщност само Закон № 461/2003 уреждал специално неплатежоспособността на работодателя, докато Законът за несъстоятелността, на който се основава запитващата юрисдикция, дефинирал общо неплатежоспособността за целите на производството по несъстоятелност.

58 Затова констатацията за фактическа неплатежоспособност въз основа на Закона за несъстоятелността, за каквато говори запитващата юрисдикция, в случая не била достатъчна, за да е изпълнено условието да е налице неплатежоспособност по смисъла на приложимото национално право.

59 Като се има предвид обаче припомненото в точки 44 и 45 от настоящото решение разпределение на правомощията между Съда и националните юрисдикции, в случая националната юрисдикция е компетентната да прецени, от една страна, дали към обсъжданите в главното производство факти следва да се приложи специалната законодателна уредба, посочена от словашкото правителство в писменото му становище и обобщена в точки 56—58 от настоящото решение, и от друга страна, дали словашкият законодател е използвал възможността по член 2, параграф 4 от Директива 2008/94 и е разширил предвидената в Директивата закрила, така че да се отнася и за други състояния на неплатежоспособност, каквото е констатираното в главното производство.

60 По всички изложени съображения на втория въпрос следва да се отговори, че член 2, параграф 1 от Директива 2008/94 трябва да се тълкува в смисъл, че работодателят не може да се счита „в състояние на неплатежоспособност“, когато срещу него е била подадена молба за принудително изпълнение във връзка със съдебно признато вземане за обезщетение, но в изпълнителното производство е установена несъбираемост на вземането поради фактическата неплатежоспособност на този работодател. Запитващата юрисдикция обаче следва да провери дали в съответствие с член 2, параграф 4 от Директивата съответната държава членка не е решила да разшири предвидената в тази директива закрила на работниците и служителите, така че да се отнася и за такъв вид неплатежоспособност, установявана по предвидени в националното право процедури, различни от посочените в член 2, параграф 1.

По първия въпрос

61 Тъй като приложимостта на Директива 2008/94 зависи от установяването на неплатежоспособността на работодателя, Съдът отговаря на първия въпрос само за случай че запитващата юрисдикция установи, от една страна, че словашкият законодател е разширил предвидената в тази директива закрила на работниците и служителите, така че да се отнася и за други състояния на неплатежоспособност, и от друга, че са изпълнени условията, предвидени в националното право във връзка с това.

62 С първия си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 1, параграф 1 и член 3 от Директива 2008/94 трябва да се тълкуват в смисъл, че обезщетението, което работодателят дължи на наследниците за неимуществените вреди, претърпени поради смъртта на работник или служител вследствие на трудова злополука, може да се смята за „вземане на работници и служители, произтичащо от трудови договори или от трудови правоотношения“ по смисъла на член 1, параграф 1 от тази директива.

63 Следователно първият въпрос предполага да се очертаят границите на понятието „вземане на работници и служители, произтичащо от трудови договори или от трудови правоотношения“, за което се отнася задължението за изплащане от гарантиращите институции, предвидено в член 3 от Директива 2008/94.

64 Съгласно постоянната практика на Съда социалната цел на тази директива се състои в това да гарантира на всички работници и служители минимална закрила на равнището на Съюза в случай на неплатежоспособност на работодателя чрез изплащането на дължимите вземания, които произтичат от трудови договори или от трудови правоотношения и се отнасят до възнаграждението за определен период (вж. решение от 25 юли 2018 г., Гиго, C-338/17, EU:C:2018:605, т. 28 и цитираната съдебна практика).

65 В това отношение, видно от член 1, параграф 1 и член 3 от Директива 2008/94 и видно от практиката на Съда както по тази директива, така и по отменената с нея Директива 80/987, единствено визирани са произтичащите от трудови договори или трудови правоотношения вземания на работниците и служителите, когато тези вземания се отнасят до възнаграждението.

Следователно не са визирани без разлика всички вземания на работниците и служителите, произтичащи от трудови договори или трудови правоотношения (вж. в този смисъл решения от 16 декември 2004 г., Olaso Valero, C-520/03, EU:C:2004:826, т. 30 и цитираната съдебна практика и от 28 юни 2018 г., Checa Honrado, C-57/17, EU:C:2018:512, т. 28).

66 В този смисъл държавите членки са длъжни да осигурят — до определения от тях таван за гарантиране на дължимите вземания — изплащането на всички посочени вземания (вж. решение от 2 март 2017 г., Eschenbrenner, C-496/15, EU:C:2017:152, т. 53).

67 Същевременно, макар че гарантиращите институции трябва по този начин да поемат изплащането на посочените дължими възнаграждения, в съответствие с член 2, параграф 2, първа алинея от Директива 2008/94 именно националното право следва да дефинира понятието „възнаграждение“ (вж. в този смисъл решение от 2 март 2017 г., Eschenbrenner, C-496/15, EU:C:2017:152, т. 54) и съответно да определи какви обезщетения попадат в приложното поле на член 3, първа алинея от Директивата (вж. решение от 28 юни 2018 г., Checa Honrado, C-57/17, EU:C:2018:512, т. 30).

68 Следователно въпросът дали понятието „възнаграждение“ обхваща обезщетението, което работодателят дължи на наследниците за неимуществените вреди, претърпени поради смъртта на работник или служител вследствие на трудова злополука, каквото е обсъжданото в главното производство обезщетение, трябва да се решава въз основа на националното право, в случая — словашкото. Ето защо националният съд следва да определи дали действително е така.

69 Освен това следва да се отбележи, че член 11, първа алинея от Директива 2008/94 предоставя на държавите членки възможността да прилагат или въвеждат разпоредби, които са по-благоприятни за работниците и служителите.

70 По този начин може да се предостави засилена защита, като се възложи задължение на гарантиращата институция да поема и други дължими на работниците и служителите плащания, а не само тези за възнаграждения.

71 От практиката на Съда относно упражняването на собствените правомощия на държавите членки обаче следва, че тези национални правила се уреждат от националното право в границите на минималната защита, гарантирана от съответната директива (вж. в този смисъл решения от 19 ноември 2019 г., TSN и AKT, C-609/17 и C-610/17, EU:C:2019:981, т. 34 и 35 и от 4 юни 2020 г., Fetico и др., C-588/18, EU:C:2020:420, т. 31 и 32).

72 По всички изложени съображения на първия въпрос следва да се отговори, че член 1, параграф 1 и член 3 от Директива 2008/94 трябва да се тълкуват в смисъл, че обезщетението, което работодателят дължи на наследниците за неимуществените вреди, претърпени поради смъртта на работник или служител вследствие на трудова злополука, може да се смята за „вземане на работници и служители, произтичащо от трудови договори или от трудови правоотношения“ по смисъла на член 1, параграф 1 от тази директива само когато попада в обхвата на понятието „възнаграждение“, така както то е уредено в националното право, което националният съд следва да определи.

По съдебните разноски

73 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (осми състав) реши:

1) **Член 2, параграф 1 от Директива 2008/94/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2008 година относно закрилата на работниците и служителите в случай на неплатежоспособност на техния работодател трябва да се тълкува в смисъл, че работодателят не може да се счита „в състояние на неплатежоспособност“, когато срещу него е била подадена молба за принудително изпълнение във връзка със съдебно признато вземане за обезщетение, но в изпълнителното производство е установена несъбираемост на вземането поради фактическата неплатежоспособност на този работодател. Запитващата юрисдикция обаче следва да провери дали в съответствие с член 2, параграф 4 от Директивата съответната държава членка не е решила да разшири предвидената в тази директива закрила на работниците и служителите, така че да се отнася и за такъв вид неплатежоспособност, установявана по предвидени в националното право процедури, различни от посочените в член 2, параграф 1.**

2) **Член 1, параграф 1 и член 3 от Директива 2008/94/ЕО трябва да се тълкуват в смисъл, че обезщетението, което работодателят дължи на наследниците за неимуществените вреди, претърпени поради смъртта на работник или служител вследствие на трудова злополука, може да се смята за „вземане на работници и служители, произтичащо от трудови договори или от трудови правоотношения“ по смисъла на член 1, параграф 1 от тази директива само когато попада в обхвата на понятието „възнаграждение“, така както то е уредено в националното право, което националният съд следва да определи.**

Подписи